

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Bakalářská práce

2023

Jiří Voleský

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

**Případová studie azylového domu: bezdomovectví,
přístup k finančním prostředkům a nakládání s penězi**

Bakalářská práce

Autor práce: Jiří Voleský

Studijní program: Sociologie – studia současných společností

Vedoucí práce: Martin Tremčinský

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30.07.2023

Jiří Voleský

Bibliografický záznam

VOLESKÝ, Jiří. *Případová studie azylového domu: bezdomovectví, přístup k finančním prostředkům a nakládání s penězi*. Praha, 2023. 56 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce Martin Tremčinský.

Rozsah práce: 61 161 znaků

Abstrakt

Případová studie azylového domu se zaměřením na finanční chování lidí se zaměřuje na podrobný výzkum v podobě polostrukturovaných rozhovorů a zúčastněného pozorování. Konkrétněji se pak snaží vysvětlit finanční chování a návyky lidí z okolí nejmenovaného pražského azylového domu.

V teoretické části bakalářské práce vymezují základní pojmy spojené s bezdomovectvím a azylovým domem. Pomocí otázek výzkum bádá po objasnění získávání finančních prostředků, kterými klienti hradí samotný pobyt v azylovém domě, ale i jídlo a další základní potřeby. Mimo základní potřeby se pak výzkum ptá na přilepšení oproti předešlé zkušenosti se životem bez domova. Jednotlivé otázky mají dát detailnější náhled na problematiku s penězi, se kterou se musejí lidé v azylovém domě potýkat a aktivně ji řešit. Analýza nasbíraných dat má také poskytnout zpětnou vazbu účastníků, kteří hodnotí, zdali azylový dům představuje přilepšení jak fyzického, tak duševního well-beingu.

Výzkumná práce tak klade velký důraz na roli peněz v životě člověka v azylovém domě. Jak se k finančním prostředkům dostane, jestli skrze legální/nelegální činnost, jak s těmito prostředky naloží, zbyde-li nějaký zůstatek i na jiné komodity než pouze na základní potřebu. Zúčastněné pozorování pak doplňuje výzkum o autentické syrové poznatky zachycující chování klientů.

Abstract

A case study of an asylum home focusing on people's financial behaviour, using ethnographic research, focuses on detailed research in the form of semi-structured interviews and observation. More specifically, it seeks to explain the financial behaviour and habits of those around the unnamed Prague asylum home. A case study of an asylum home focusing on people's financial behaviour, using ethnographic research, focuses on detailed research in the form of semi-structured interviews and observation. More specifically, it seeks to explain the financial behaviour and habits of those around the unnamed Prague asylum home. In the theoretical part of my bachelor's thesis, I define the basic concepts associated with homelessness and the shelter house. Using questions, the research explores after clarifying the fundraising by which clients pay for the asylum stay itself, as well as food and other basic needs. Beyond basic needs, the research asks about sticking to the previous experience of living without a home. Individual issues are meant to give a more detailed insight into and actively address the issue of money that people in the asylum home have to deal with. The analysis of the collected data is also intended to provide feedback to participants evaluating whether the asylum home represents a glut of both physical and mental well-being. Research work thus places great emphasis on the role of money in a person's life in an asylum home. How does it get the funds, if through legal/illegal activity, how does it deal with these funds, if there is a balance left on commodities other than just basic necessities. The observations involved then complement the research with authentic raw knowledge showing client behaviour.

Klíčová slova

Bezdomovectví, případová studie, finanční prostředky, azylový dům, sociální pracovníci, reintegrace

Keywords

Homelessness, case study, funds, asylum shelter/home, social workers, reintegration

Title/název práce

Případová studie azylového domu: bezdomovectví, přístup k finančním prostředkům a nakládání s penězi

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Martinu Tremčinskému, Ph.D. za jeho cenné rady a postřehy.

Obsah

Úvod.....	10
Cíle.....	11
Teoretická část.....	12
1 Teorie bezdomovectví.....	12
1.2 Definice bezdomovectví.....	12
1.3 Bezdomovectví v ČR.....	13
1.2 Sociální exkluze.....	14
1.3 Teorie chudoby.....	15
2 Azylový dům.....	16
2.1 Cíle azylového domu.....	17
2.2 Současná situace azylových domů.....	18
2 Metodologická část.....	19
2.1 Téma výzkumného projektu.....	19
2.2 Metody sběru dat.....	21
2.2.1 polostrukturovaný rozhovor.....	21
2.3 prostředí výzkumu.....	22
2.4 výběr respondentů.....	22
2.5 Analytické postupy.....	23
2.6 Otázka etiky.....	24
2.7 Kvalita výzkumu.....	24
2.8 Rizika výzkumu.....	25
3 Empirie.....	26
Popis terénu.....	26
Přítomnost dluhů.....	27
Ilegální činnost.....	28
Obstarávání finančních prostředků.....	29
Způsob držení finančních prostředků.....	32
Nakládání s finančními prostředky.....	32
Azylový dům.....	34
Rozdíly oproti životě na ulici.....	35
Závěr.....	37
Summary.....	39
Použitá literatura.....	41

Úvod

Na bezdomovectví se leckdy nahlíží jako na úpadek společnosti zapříčiněný selháním jedince, které ústí v závažnou formu sociální exkluze. Bezdomovectví je sociální fenomén, se kterým se potýká dlouhodobě celý moderní svět. Kvůli zanedbatelnému legislativnímu ukotvení je tak mnoho skupin bezdomovců stigmatizováno. Je tomu tak především z důvodu, že nám jsou předkládány a sami často vidíme pouze stereotypní obrazy lidí bez domova pouze utvrzující kolující stigma. I když se v některých veřejných vyjádřeních spekuluje o svobodné volbě mnohých, ve velké většině případů se lidé bez domova ocitli nedobrovolně. Bezdomovectví velmi často předchází náročné a těžce zvladatelné životní situace. Nešporová, Holpuch (2020) ve svém výzkumu uvádějí, že nejčastějšími z nich jsou pak problémy v rodinných/partnerských vztazích (31%), ztráta zaměstnání (16%) a predispozice dané náročným dětstvím (15%). Mezi další pak uvádí závislosti a další náročné životní situace.

Zkoumání finančního chování klientů azylového domu má potenciál být přínosem pro sociologii z více důvodů. Prvně věřím, že klienti azylového domu vykazují snahu o reintegraci do společnosti skrze finanční nezávislost a osvojení zdravých finančních návyků. V jiných případech se alespoň jedná o dočasné zlepšení životního standardu. Nehledě na intence jednotlivce, skupina klientů v azylovém domě vykazuje snahu o návrat z okraje společnosti, kam byla pevně usazena. Za pomoci sociálních služeb a osvojení zdravých finančních návyků tato skupina lidí bez přístřeší aktivně řeší komplexní problém bezdomovectví. Účelové sledování adaptace lidí bez stabilního domova tak může napomoci při uzpůsobení potřebné sociální pomoci, která nadále může hledat způsoby motivace těchto lidí.

V mé práci především objasním roli finančního příjmu klientů azylového domu, zdroje těchto peněz a nakládání s nimi. Zároveň zohledním roli azylového domu v životě klientů. Od odкрыtí vzorců získávání peněz, přes obecný přístup k penězům po nakládání s penězi vymezím a popíšu chování skupiny klientů azylového domu společně s jejich případným pohledem na změnu, kterou jim finanční prostředky a azylový dům přinášejí.

Cíle

Má práce by mohla, z dosavadních poznatků, pomoci při nahlížení na bezdomovectví jako na sociální problém v oblasti zacházení s finančními prostředky a jejich obstaráváním. Věřím, že výsledek mého výzkumu dopomůže k lepšímu porozumění ekonomického chování lidí bez domova. V dnešní individualizované společnosti se často předpokládá, že inhibice v bezdomovectví je pouze lenost těchto lidí. Budu se opírat o mnoho předchozí výzkumy, literaturu ve sféře bezdomovectví, příčiny bezdomovectví a možná řešení tohoto fenoménu, na které navážu hloubkovým výzkumem.

Případovou studii budu do hloubky mapovat oblasti, které jsou méně známé. Budu se zajímat o trajektorii bezdomovectví v oblasti azylového domu. Jakým směrem se jedinci ubírají v oblasti získávání finančních prostředků. Získávání peněz se u lidí bez domova obecně potýká mnohdy s právními mantinely a morálními zásadami. Jedná se o šedou ekonomiku, kde tato sociální podskupina může operovat. Nicméně klienti azylového domu jsou aktivně vedeni k obecné nápravě a osvojení zdravých návyků podobající se těm většinové společnosti. Proto by fenomén bezdomovectví a získávání peněz jak nestandardními a ilegálními způsoby, tak těmi konvenčními, mohl potencionálně rozšířit/snížit tento sociální problém o další dimenzi. Tím hovořím o potencionální destigmatizaci lidí bez domova. Azylový dům a jeho klienti tak mají potenciál poskytnout cenná data v náhledu do této problematiky.

Teoretická část

1 Teorie bezdomovectví

Bezdomovectví představuje sociální problém, který můžeme pozorovat v dnešní individualizované společnosti. V případě bezdomovectví se jedná o strukturální problém, který se neustále rozrůstá a nevěnuje se mu dostatečná pozornost. (Vašát 2012)

V této kapitole se hodlám věnovat stručné definici bezdomovectví a sociální exkluzi. Popíšu taktéž roli azylového domu při řešení bezdomovectví jako sociálního problému. Azylový dům hraje významnou roli v trajektorii bezdomovectví. V poslední řadě stručně vysvětlím teorii chudoby, do které se jedince bez přístřeší bezpodmínečně dostává a z které je velmi náročné se vymanit.

1.2 Definice bezdomovectví

Bezdomovec má mnoho definic zejména z důvodu proměny jeho významu. Giddens (1999) vysvětluje proměnu pojmu takto „*Před pár desítkami let označovalo slovo bezdomovec ty, kdož obývali laciné ubytovny a žili sami, bez kontaktu s příbuznými. Šlo tedy o samotáře, kteří nemuseli být ve finanční nouzi. Pojem bezdomovec se později přenesl na kategorii osob, které nemají kde spát.*“ Je poněkud problematické pro lidi rozlišovat určité kategorie jednotlivce. Nicméně v problematice bezdomovectví a v jeho správné identifikaci je správné vymezení důležité (Vašát 2012).

Hradecký, Hradecká (1996) Kladou důraz na fakt, že každá definice bezdomovectví, jak už tomu bylo nespočetněkrát v historii zabývání se bezdomovectvím, může být ohýbatelná. Popisovat člověka jako bezdomovce na základě ztráty střechy nad hlavou či bytu nebo bydlení s hledáním pomoci sociálních pracovníků není dostatečná. Je tomu tak právě z důvodu slabého legislativního ohraničení. Dříve se tak pojem bezdomovec dal také vyjádřit jako tulák. V dnešní době má pojem bezdomovec spíše pouze negativní kolokace.

Nicméně v souvislosti s azylovým domem lidé, jenž jej obývají, spadají spíše do Giddensovi prvotně zmíněné definice. Jedná se o lidi s velmi úzkou, či žádnou rodinou.

Lidé v okolí azylového domu tak představují podskupinu lidí bez domova v trajektorii bezdomovectví. Klienti azylového domu mnohdy nejsou až v životě ohrožující finanční nouzi, mohou si díky hmotné nouzi/brigádám dovolit určitý nadstandard, který si obvyklý člověk bez přístřeší dovolit nemůže.

Další důležitý koncept pro tuto práci je koncept *aktivního a pasivního aktérství* popsaného Wrightem (1997), kde navzdory společnému konsenzu o bezdomovectví jako strukturálním problému, určité skupiny lidí bez přístřeší vzdorují a aktivně řeší svou situaci způsoby, které mnohým nejsou zcela jasné a viditelné. Lidé bez domova jsou pak bráni jako spíše jako pasivními aktéry snažícími se pouze přežít. Naopak aktivními aktéry se dají považovat právě podskupiny lidí bez domova s intencemi vyhledat sociální pomoc a zvýšení životního standardu. Lidé bez domova jsou, stejně jako ostatní členové společnosti, pod určitým tlakem, tento tlak vytvářen vnějškem, ze kterého byli exkludováni. Mezi hlavní tlaky působící na člověka jsou pak politické a kulturní, kterým se musí pravidelně uzpůsobovat. (Hradecký I. 2006)

Posledním důležitým faktorem je vymezení bezdomovectví podle času stráveného na ulici. “ *Kategorizace podle doby trvání rozlišuje bezdomovectví krátkodobé (přibližně do jednoho roku trvání), střednědobé (zpravidla od jednoho roku do pěti let) a dlouhodobé (nad pět let).*“ (MPSV 2013) Toto vymezení může následně pomoci v identifikaci chudoby, jež ohrožuje specifickou skupinu náchylných jedinců. Zpravidla čím kratší doba strávená na ulici, tím větší šance na navrácení jedince do společnosti. Jedinec se s časem stráveným na ulici pomalu adaptuje a jeho potenciál se tak z mnoha důvodů snižuje.

1.3 Bezdomovectví v ČR

Nejčastěji se jedná o ztrátu domova spojenou se ztrátou zaměstnání nebo rozepře ve vztazích. „*Bezdomovectví je v České republice poměrně nový pojem. Za dob komunismu v ČR totiž bezdomovectví oficiálně neexistovalo, tudíž bylo i těžko mapovatelné*“ (Mikeszová, Lux 2013) Nemapování bezdomovectví tak vyústilo v obrovský nárůst bezdomovectví v ČR po roce 1989, kterému se do té doby nevěnovala příliš velká pozornost. V dnešní době má za vysoký nárůst odpovědnost i pandemie Covid-19, kde za posledního sčítání se odhalilo téměř 24 tisíc lidí bez domova. (Nešporová 2019) Ze stejné statistiky vyplývá, že zhruba čtvrtina přibyla v azylových domech. Z hlediska zátěže na sociální instituce v ČR tyto nárůsty znamenaly obrovský nápor. Mnoho lidí bez přístřeší nebylo schopno dosáhnout na pomoc.

V případech bezdomovectví se nemusí vždy jednat o selhání jedince, nýbrž selhání systému/společnosti a její neúspěch v podpoře v nesnázi jedinců. Edison-Brown (2014) uvádí, že reintegrace lidí bez střechy nad hlavou v podobě různých sociálních služeb a projektů mnohdy nenabízí reálnou pomoc lidem na ulici, jako spíše nápravu obrazu společnosti. Celková nálada lidí bez domova se tak ve výsledku příliš nemění. Reintegrace bezdomovců nazpět do společnosti se pak může stát problematickou nezohledňuje-li se postoj samotných lidí, o kterých se vede veřejný diskurz.

Jak již zmíněno, s bezdomovectvím se pojí mnoho viditelných problémů vycházejících z života na ulici, mezi nejčastější patří zejména narušování občanského soužití ve formě konzumace alkoholu na veřejnosti, znečišťování okolí odpadky a výkaly. (Janáčková 2014) Viditelné projevy jako tyto by však neměly představovat chování, které se dále zobecní na sociálně slabší skupiny, jakými jsou lidé stabilního domova. Jedná se především o vyzdvihování těchto projevů bezdomovectví, které silně přispívají ke stigmatizaci člověk bez přístřeší v českém prostředí.

1.2 Sociální exkluze

S pojmem bezdomovectví v jakémkoliv bodě se nesmí zapomenout na sociální exkluzi. Podle Hradeckého, Hradecké (1996) se jedná o krajní sociální vyloučení, ať už jednotlivce nebo skupiny. Sociální exkluze neznámá pouze ztrátu zdrojů poskytnuté společností, ale i určitých práv a společenské identity. Toto vyloučení má markantní dopady na kulturní a sociální aspekt života exkludovaného jedince/skupiny. Sociální exkluze se dost často objevuje při ztrátě bydlení a vede k chudobě (viz níže). Existují skupiny, které jsou více náchylné na sociální vyloučení než ostatní. Jedná se nejčastěji o lidi jiné národnosti, kteří emigrovali, dále menšinové obyvatelstvo, lidé s nižším vzděláním a lidé s handicapem. Nutno dodat, že sociální vyloučení neznámá, že společenské změny a nálady neovlivní situaci takového jednotlivce na ulici. Lidé na ulici jsou naopak o něco náchylnější na zmíněné změny, než zabezpečení a pevně usazení členové společnosti.

Lidé odsouzeni k životě na kraji společnosti pak zpravidla osvojují nové zvyky v každé oblasti života. Jsou nuceni se adaptovat novým sociálním a kulturním podmínkám, které se významně mění s příchodem na okraj společnosti/na ulici. (Agentura pro začleňování 2020) Veškeré dosavadní vzorce přežívání jsou postupně bořeny a adaptovány na nové podmínky, kterým je člověk bez domova vystaven.

1.3 Teorie chudoby

Všechny příčiny ústící v bezdomovectví mají jeden faktor společný. Stav bez stabilního bydlení a schopnosti zajistit základní potřeby je pak výsledkem nedostatkem finančních prostředků. Podle Štěchové (2008) je tomu z důvodu toho, že člověk disponující finančními prostředky se sice náročným životním situacím nevyhne, avšak má možnost se vyhnout stavu bezdomovectví. Při vstupu do chudoby jedinec ztrácí značnou část společenského kapitálu¹, která mu zajišťovala dosah ve společnosti. Nicméně v dnešní kapitalistické společnosti je přežití bez finančních prostředků ve své podstatě nereálné.

Strauss (1946) mluví o sociálním problému chudoby jako o příčině nedostatečné socializace a ztrátu zmíněného sociálního kapitálu. Ta se dále váže na sociální exkluzi, kde jedinec je buďto vyloučen ze společenských kruhů, nebo odkázán na okraj společnosti, který se stává velmi náročným pro sociální přežití.

Vašát (2012) uvádí, že bezdomovectví a chudoba neznamenala pouze ztrátu domova, ale zároveň ztrátu mnoho blízkých vztahů s rodinou a blízkými, která následně vedla k prohloubení náročné životní situace. Jedinec nadále ztrácí konexe a příležitosti vrátit se nazpět. *„Absence bydlení je nicméně pouze jeden z průvodních jevů a není přehnané říci, že marginální. Bezdomovectví je totiž mnohem více věcí chudoby (resp. přístupu ke zdrojům) coby konjunktury širších ekonomických, politických, sociálních a jiných sil.“* (Vašát 2012) Zohledňují se pak faktory uvedené výše, chudoba ústící ve společenskou exkluzi a bezdomovectví je širokým a komplexním problémem. Řešení chudoby a sociální exkluze není jednofaktorovým řešením, ale obsáhlým procesem resocializace a osamostatnění jedince.

Jedno z hlavních kritérií chudoby se stávají materiální zdroje, největším z nich je pak příjem, se který má přímý dosah na životní standard jedince (Lister 2004). Dá se tedy předpokládat, i podle Štěchové (2008), že příjem zamezí formě krajního vyloučení jedince/skupiny i za předpokladu ztráta určitých vztahů a práv, které se pojí s exkludováním.

Pro životní trajektorii jedince tak chudoba symbolizuje neschopnost dosáhnout na zdroje poskytnuté společností a na možnosti, kterým se jejím členům nabízejí. Chudobu pak rozlišuje Townsend (1979) na absolutní a relativní chudobu.

¹ představuje sumu aktuálních i potenciálních zdrojů, které může určitá osoba využívat díky tomu, že se zná s druhými lidmi. Je to bohatství styků a známostí, které mohou být užitečné. (Sociologická encyklopedie 2020)

1. Relativní chudoba se pak odvíjí podle dalších členů společnosti. Jakmile daný jedinec/skupina klesá pod určitý společenský průměr, dá se hovořit o relativní chudobě. Relativní zde nazýváme proto, že se mnohdy liší od místa zkoumání.
2. Absolutní chudoba popisuje jedince a jeho schopnost přežít. Do tohoto typu chudoby tedy zahrnujeme základní životní potřeby, jakými jsou: voda, jídlo, bydlení, ošacení. Tato chudoba mapuje jednotlivce či skupiny, především rodiny, které pak nadále nemají prostředky na uspokojení těchto základních potřeb.

Toto dělení bývá důležité v identifikaci osob a míst. Má za cíl mapovat oblasti a skupiny, které jsou více náchylné k chudobě. Skrze identifikaci ohnisek jsou pak sociální instituce řešící otázky chudoby lépe informované a mají možnost absolutní chudobě zamezit, nebo ji alespoň aktivně řešit. Na druhou stranu absolutní chudoba podává informace, které vysvětlují, proč k ní došlo a za jakých podmínek. Toto je velmi důležité v obecné prevenci extrémních forem chudoby.

2 Azylový dům

Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách „*azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení*“ Azylový dům tak funguje jako záchytný nebo odrazový bod a krok vpřed ku potenciální re-integraci do společnosti. Má především poskytnout dočasné útočiště a pomoc sociálních pracovníků s procesem návratu.

Dále pak zmíněné poradenství a sociální/psychická pomoc vycházející z něj je uvedena v § 22 bodě c. ve vyhlášce 505/2006 Sb. takto:

- pomoc při vyřizování běžných záležitostí vyplývajících z individuálních plánů,
- pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, včetně uplatňování zákonných nároků a pohledávek.

Lidé bez domova v azylovém domě je specifická podskupina lidí bez domova s významným rozdílem v podobě zázemí v azylovém domě. *Tento rozdíl představuje navýšení životní úrovně jedince se snížením sociální nerovnosti v oblasti bydlení, která je definována jako nerovná distribuce spotřeby bydlení z hlediska kvality a kvantity bydlení.* (Norris, Shiels 2007) Lidé bez domova v tomto prostředí jsou nicméně zavázáni určitým

povinnostem a pravidlům výrazně odlišujícím se od života na ulici. Azylový dům není pouze přístřeším s čistou tekoucí vodou a možností si uvařit teplý pokrm. Při vstupu do azylového domu se klient mimo jiné zavazuje plněním pravidel údržby azylového domu – uklízení, ohlášené odchody/příchody, náhodné dechové zkoušky a mnoho dalších.² Mimo tyto povinnosti jsou vedeny s klienty časté výhledové schůzky ohledně současné situace klienta, jeho ambicích vzhledem k budoucímu osamostatnění. Vše je vedeno pod dozorem a v doprovodu sociálních pracovníků azylového domu.

2.1 Cíle azylového domu

Jak již řečeno, azylové domy mají mnoho ambicí. Hlavní a nejobsáhlejší je reintegrace jedince zpět do společnosti. Vedeni jsou k tomu skrze nespočet procesů provázených sociálními pracovníky. Při výstupu z azylového domu se tak ne vždy počítá s okamžitým návratem do společnosti, který by mohl být na klienta příliš uspěchaný. Jednou z častých forem je bydlení s podporou „Bydlení s podporou spočívá v pravidelném kontaktu klienta se sociálním pracovníkem (obce nebo poskytovatele sociálních služeb), tato podpora musí být dostatečně flexibilní jak z hlediska intenzity, tak délky trvání i podoby a stupně spolupráce a kontroly. Podpora se uskutečňuje v podobě návštěv sociálního pracovníka a setkávání s ním v intervalech, které se postupně prodlužují, až zcela vymizí“

Z důvodů zachování identity azylového domu udávám cíle jiného, ale také pražského azylového domu. Tyto cíle jsou téměř identicky s těmi zkoumaného azylového domu:

- poskytnout dočasné bydlení v bezpečném a důstojném prostředí, odbornou pomoc, informace a vedení tak, aby došlo k minimalizaci rizika opakovaného porušování základních lidských práv a zastavení zhoršování nepříznivé životní situace,
- rozvíjet samostatnost klientů, motivovat a podporovat je při realizaci osobních cílů,
- snižovat rizika opakovaného selhávání osob ohrožených jevem obchodu s lidmi a vykořisťováním na pracovním trhu,
- informovat veřejnost o problematice lidí vykořisťovaných, obchodovaných a jinak

² Podle respondenta č. 1 jsou povinné dechové zkoušky (mimo extrémní případy) zrušeny: *“Jo, když jsem jsem nastoupil, tak jsme dýchali. Víš, aby se vědělo? Teď už to odbourali. Protože myslím, že je to protivný s tvým právům, ale dobře to je v pořádku.*

komerčně zneužívaných,

- poskytovat sociální službu na nezbytně nutnou dobu.

2.2 Současná situace azylových domů

Česká republika se dlouhodobě potýká s nedostatkem azylových domů a jejich kapacit. Azylové domy nabízejí útočiště všem, kdo o něj zažádají. Nicméně podle výpovědí jak respondentů, tak pracovníků azylového domu, se dlouhodobě potýkají s vytížeností azylových domů i v post covidové době. Nedostatek je jak sociálních pracovníků, tak lůžek a obecně kapacit. Jeden z respondentů uvádí, jak určité faktory rozhodují o místě v pořadníku žadatelů: *“A vzhledem k tomu, že Paní vedoucí, nebo se z toho tak vychází, jak jak jsem zjistil na internetu ale i starosta na Praze X prostě upřednostňuje lidi z Prahy šest, to znamená i ty školy, co jsou zaplněny”* V tu chvíli vzniká problém, kde hlavní město Praha jako kraj je na 1. místě s počtem osob spících venku a v noclehárnách bezdomovců a omezenými kapacitami pro ubytování těchto jedinců. Lidé bez domova nemají kam jít a v pořadnících jsou s čekací dobou víc jak několik měsíců. (MPSV 2019)

2 Metodologická část

2.1 Téma výzkumného projektu

Téma případové studie jsem vybral z důvodu nekonečného snažení se o řešení problematiky bezdomovectví. Bezdomovectví je sociální problém zpravidla vyobrazující společnost v jiném světle. Společnost by se měla snažit o řešení problému bezdomovectví v určitých krocích a trajektoriích, které ústí v jedincovu vlastní ambici o reintegraci do společnosti. Důležitým a pro hodně lidí bez domova nezbytným mezikrokem k navrácení do společnosti je azylový dům. Azylový dům bezesporu nabízí útočiště pro lidi v nejednoduché životní situaci, zároveň však klade určité nároky na své klienty, které pod dozorem sociálních pracovníků monitoruje a zajišťuje jejich dodržování. Můj výzkum se tak zaměřuje na důležitý aspekt lidí v okolí azylového domu. Jedná se o získávání finančních prostředků a jejím následným nakládáním. Nelze popřít, že finanční chování se s příchodem do azylového domu nabyde nového směru. Klient azylového domu je povinen platit za samotné ubytování, ale i jídlo a jiné základní potřeby. Jakým způsobem k penězům přicházejí a jak s nimi zacházejí. Cílem výzkumu je získat náhled na finanční chování klientů v okolí azylového domu. Chování klientů z azylového domu může nabídnout mnoho přínosných poznatků vedoucí k řešení bezdomovectví. Jedním z hlavních ambic mého výzkumu bych rád zmínil přehodnocení určitých postupů a intervencí sociálních institucí k řešení bezdomovectví. Azylové domy mají obrovský potenciál při řešení otázky reintegrace lidí bez domova zpět do společnosti. Programy s cílem podpořit klienty azylového domu postavit se na vlastní nohy. Dále se nabízí odhalení strukturálních problémů, kterým bezdomovci mnohdy čelí. Strukturální problémy se myslí nedostatečná podpora ze strany státu, nízké kapacity azylových domů pro zájemce, obtíže při snaze obdržet bankovní služby, potencionální dluhy u různých institucí představující neporazitelný problém.

Ve výzkumu použiji metody případové studie s poznámkami z pozorování. Aplikovat budu primárně polostrukturované rozhovory s předpřipravenými a předpokládanými okruhy dialogu, přičemž dotazovaný bude moci se odvrátit od hlavního směru a obohatit tak rozhovor. Současně s provedenými hloubkovými rozhovory. Hlavní výzkumné otázky jsem stanovil takto:

- a) Jakými způsoby přicházejí klienti azylového domu k finančním prostředkům?
- Cílem této otázky je zjistit, jaké způsoby finančního obnosu jsou nejčastěji praktikovány klienty azylového domu. Podle Štěchové (2008) se může jednat o menší brigády „na černo“ za hotovost bez písemných dohod z důvodu neustále narůstajících dluhů u institucí, které se stávají nereálnými na splacení. Mezi další

časté obnosy pak patří prodej drog, prostituce. Mezi nejznámějšími jsou pak drobné krádeže a žebrání na ulici. V návaznosti na způsoby obnosu se pak následně doptám i na částku, kterou lidé bez domova obvykle disponují. Částka, kterou lidé bez domova disponují se stává nevyhnutelným aspektem při odkrývání vztahu bezdomovců k penězům a zacházení s nimi.

b) Jaké je finanční chování lidí ve stavu bezdomovectví a v blízkosti azylového domu?

- Zde bych se zaměřil na vztah klientů azylového domu k penězům. Peníze, jak již řečeno Štěchovou (2008) jsou hlavní faktor člověka a disponováním peněz jedinec zamezuje nastoupení na trajektorii bezdomovectví. Analýza vztahu lidí bez domova k penězům představuje důležitý aspekt. Výzkum se snaží zjistit, jak se dotyčný k penězům chová. To se samozřejmě váže k otázce, za co přesně následně peníze utrací. V této otázce bych se rád dobral i jiných položek než pouze obecně předpokládané komodity jako alkohol nebo cigarety, případně ilegálních položek. Dále bych se rád dotázal lidí bez domova, zda někteří z nich nějakým způsobem vytváří úspory a případně v jaké podobě. To by mělo poskytnout lepší náhled na učení klientů azylového domu zdravým finančním návykům. Poslední téma výzkumné otázky je položka největších výdajů a příjmů.

2.2 Metody sběru dat

Hlavní zdrojem dat, ze kterých následně vycházím, představují hloubkové polostrukturované rozhovory. Vybral jsem tak proto, že nejlépe zachycují výpovědi klientů z azylového domu, kteří zároveň mají možnost od hlavního okruhu odbočit a rozhovor tak obohatit o nové poznatky. Nahrané hloubkové rozhovory zároveň dávají možnost zachytit reakce a emoce respondentů, které dále mohou sloužit jako dodatečné informace.

Další sběr dat se odvíjí od vykonávání nočních směn na recepci azylového domu – zúčastněného pozorování. Noční směny se odehrávaly vždy od 8 večer do 8 ranního času. Hlavní náplní bylo především zapisovat odchody + převzít klíče od pokojů a následně je vrátit při příchodu, který se také zapisoval do knihy příchodů a odchodů. Se zapisováním se pojila i povinnost monitorovat prostory azylového domu vyjma pokojů klientů. V tomto pozorování bylo možné sledovat veškerou aktivitu v nočních hodinách, tedy kdo se jak vrací a v kolik hodin.

2.2.1 polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný hloubkový rozhovor svými charakteristikami splňuje požadavky primárního typu dat. V roli tazatele jsem si připravil orientační plán rozhovoru. Udal jsem pevně usazené okruhy zakotvené otázkami. Otázky jsou dané, nicméně je zde prostor pro přídavek ze strany respondenta. Volil jsem spíše otevřenější otázky s možností doplnit výpověď. Z důvodu dotazování se primárně na finanční návyky osvojené respondenty, otázky jsem nechal pro každého klienta azylového domu stejné.

V průběhu rozhovorů jsem nicméně se doptával na určité konkrétní informace, které jsem předpokládal, že by mohly být užitečné a respondent byl nakloněn je poskytnout. Zároveň v rozhovorech byly přidávány tzv. odlehčující otázky. Mnohdy nesouvisející s výzkumem, Rubina, Rubinové, (2012) popisují odlehčující otázky jako otázky, které mají za cíl odlehčit atmosféru, které byla mnohdy napjatější a zprvu vykazovala drobné prvky neosobního, a ne zcela důvěryhodného charakteru. Otázky se často doptávaly na témata a informace, které v respondentovi vzbudili vzrušení či radost. Mimo odlehčující otázky se nacházejí v kostře rozhovoru také otázky úvodní, které podle Bogdana, Biklena (1998) už na začátku rozhovoru mají navést pocit důvěry a otevřenosti. Otázky byly zvoleny spíše obecné, ne příliš osobní, zároveň dávaly určitý kontext a sociodemografické pozadí ke každému respondentovi. Obecně jsem se při provádění rozhovorů nesetkával s nevolí na otázky odpovídat. Otázky byly konstruovány ve výzkumném charakteru se snahou nezasahovat příliš do osobních záležitostí.

Každý respondent byl seznámen s tématem práce a jeho cíli předem seznámen. Zároveň každý z rozhovorů byl uskutečněn přímo v azylovém domě v kanceláři sociálního pracovníka, což zajistilo pohodlí respondenta, který je na prostředí již zvyklý. Všechny rozhovory byly nahrávány na mobilní zařízení s vyřčeným souhlasem o nahrávání a ujištěním o veškeré anonymizaci dat. Nahrávky byly následně přepsány do psané podoby za účelem přehlednosti a jejich následné analýzy

2.3 prostředí výzkumu

Všechny rozhovory byly provedeny přímo v azylovém domě v kanceláři sociálního pracovníka. Azylový dům se nachází v příjemném rodinném sousedství s přilehlým parkem a mateřskou školou. Část výzkumu se tak odehrává i venku (přilehlý park a přední venkovní plac, kde klienti často hovoří a kouří), kde se dá pozorovat mnohé chování klientů azylovém domu. Denní návštěvy a pozorování azylového domu také poskytují cenná data. V případě azylového domu je dům propojen také s NDC (nízkoprahové denní centrum). Denní centrum poskytuje sociální a psychologické poradenství s možností se osprchovat, převléknout se a najíst. Toto propojení je však primárně fyzické. Klienti z NDC se tak nezavazují téměř žádným povinností, zároveň mohou přijít kdykoliv bez předchozího ohlášení. Klienti z NDC a azylového domu se tak výrazně liší, ale zároveň mají velký vliv na pohled na azylový dům.

2.4 výběr respondentů

Veškerý výběr respondentů se řídil na domluvě s azylovým domem. Azylový dům tak poskytl vzorek skládající se z 5 mužů z důvodu nedostatku smíšených azylových domů. Věk respondentů se pohyboval mezi 45 a 70. Respondenti nebyli vybíráni podle konkrétních kritérií, hlavní požadavek byl, aby byli klienty azylového domu. Spolupráce ve formě rozhovoru byla vždy dobrovolná. V době výzkumu byli všichni účastníci klienty azylového domu. V tabulce udávám základní údaje o respondentech.

Respondent	Věk	Původ	Dosažené vzdělání	Čas strávený na ulici
1	70	Praha	Vysokoškolské	Méně než 6 měsíců
2	50	Slovensko	Středoškolské	10 let
3	64	Brno	Vysokoškolské	Méně než 6 měsíců
4	45	Žatec	Základní	Cca 28 let
5	63	Rokycany	Střední	7-8 let

2.5 Analytické postupy

Analytický postup se odvíjí od technik profesora Hendla (2012), který doporučuje po uskutečnění rozhovorů a jejich sepsání jsem jednotlivé rozhovory analyzovat pomocí kódů. Tyto kódy mají po jejich identifikaci nalézt pravidelné vzorce odpovědí a rozřadit je tak do stejných sekcí, které následně odkrývají opakující se vzorce. Při přehrávání a transkripci rozhovorů jsem souběžně poznamenával emoce a změny ve výpovědích respondentů jakými jsou např.: emoční výlev, změna tónu, dodatečné citoslovce. Analýza emocí a celkového stylu výpovědi klient azylového domu mi pomohlo kódy lépe

identifikovat. K analýze rozhovorů jsem připojil poznámky ze zúčastněného pozorování z recepcce azylového domu a vnějšího pozorování.

Respondenty jsem u mnoho okruhů dělil na 2 základní skupiny. První skupinou jsou pak lidé bez přístřeší, kteří strávili na ulici více než půl roku (zpravidla víc). Tato skupina vykazuje obecně jiné vzorce chování. Druhou skupinu pak představují jedinci, kteří na ulici nestrávili téměř ani půl roku. Ti mají značně menší zkušenost s adaptací na život na ulici a tím se výrazně odlišují od skupiny první.

2.6 Otázka etiky

Každý respondent poskytl rozhovor na základě vlastní vůle a rozhodnutí s možností v jakémkoliv okamžiku od výzkumu/rozhovoru odstoupit. S cíli výzkumu jsem klienty azylového domu řádně seznámil a odůvodnil je. Všem respondentům byla také zdůrazněna anonymizace dat a jejich následným nakládáním podle zákona o zpracování osobních údajů (110/2019, Sb.). Při analýze bylo také dbáno na fakt, že po získání důvěry klienty azylového domu, jakékoliv informace způsobující potenciální škodu/újmou nebudou použity, ale vypuštěny z výzkumu a nebude se s nimi nadále pracovat.

2.7 Kvalita výzkumu

Zvolené výzkumné nástroje kvalitativního výzkumu azylového domu a finančního chování jeho klientů se vyznačují, stejně jako u mnoho dalších výzkumu vyšší validitou a nižší reliabilitou. (Hendl 2005) uvádí, že výzkum se vyznačuje rizikem zkreslení. Toto riziko spočívá převážně v roli průzkumníka a tázaného. Při zkoumání sociálních problémů obecně je důležité oprostít se od dosavadních stigmatizací a jiných domněnek, které se pojí s daným sociálním problémem. To může vést k pochybení ze strany respondenta a následné zkreslení dat. Zároveň je podstatné neprojevoval přílišnou reaktivnost při zjištění něčeho výzkumníkovi neuvěřitelného.

Při vedení rozhovorů jsem se snažil zaujmout neutrální postoj k lidem bez domova. Přístup k nim jsem zachovával lidský se zdravou mírou asertivity. Lidé bez domova často disponují sociálním cítěním, které s životem na ulici nabývají.

Otázka dopadu výzkumníka na zkoumané prostředí je mnohdy komplikovaná a těžko

zjistitelná. Jakožto výzkumník do terénu přicházím s určitým množstvím informací ohledně problému bezdomovectví.

S průběhem rozhovoru jsem se dozvěděl mnohdy citlivé a osobní věci, které mohou být dobrým indikátorem získání respondentovi důvěry. Není nutno říkat, že informace nesouvisely s výzkumem a nebyly nijak použity.

2.8 Rizika výzkumu

Za největší riziko výzkumu považuji různorodost každého klienta azylového domu. Za dob pozorování a interakcí s klienty azylového domu jsem nabyl dojmu, že navzdory vnějšímu dojmu, kde by se tito dali stigmatizovat a zařadit do širší skupiny bezdomovců mnoho jedinců netrávilo na ulici více než půl roku.

Další potencionální riziko může spočívat ve vzorku respondentů. Musíme zvážit fakt, že pouze určitý typ klientů by byl ochotný přistoupit k výzkumu a poskytnout rozhovor. Klienti azylového domu, kteří si nepřáli poskytnout rozhovor tak mohli rozhodnout ze strachu vystavení se citlivým a osobním otázkám vedoucí k poškození jejich osoby.

V potaz se musí brát i skutečnost, že s životem na ulici se pojí jak fyzické, tak psychické nemoci. Přednostně jsem byl varován od sociálních pracovníků o určitých respondentech a jejich tendencích si přikreslovat své výpovědi. Nicméně při provádění hloubkového rozhovoru respondenti nepodávali příliš neuvěřitelné informace a obecně působili věrohodně. K potvrzení mnoho informací mi pak dopomohli samotní sociální pracovníci. Na druhou stranu jeden z respondentů často odbočoval od otázky k velmi zvláštním tématům, která s otázkou příliš nesouvisely.

V poslední řadě je třeba uvést, že výzkum byl proveden pouze na mužském azylovém domě v Praze. Ženy a ženské azylové domy mohou přinést jiná data a jinou problematiku včetně jiných finančních návyků. Nicméně jsem přesvědčen, že mnoho problémů a vzorců chování, se kterými se potýkají muži v azylovém domě, bude paralelních s těmi ženskými.

3 Empirie

V této kapitole analyzuji výpovědi respondentů podle patřičných kódů. Pomocí kódování výsledky rozdělují do kategorií a subkategorií:

Kategorie	Subkategorie
Finanční prostředky	Přítomnost dluhů
	Způsob obstarání peněžních prostředků
	Způsob držení peněz (hotovost/bankovní účet)
Nakládání s finančními prostředky	Za co klient utrácí (prioritní komodity)
	Nabytí peněz skrz ilegální činnost
	Výše peněz, kterou si klient dává stranou
Azylový dům a jeho dopad na život klienta	Změny oproti životě na ulici
	Azylový dům jako prostředek potencionálního návratu do společnosti

Zároveň analyzuji výpovědi respondentů, které se zpravidla dělí na 2 skupiny. Na skupinu klientů, kteří strávili na ulici méně než 6 měsíců a skupinu, která strávila na ulici více než 6 měsíců (zpravidla podstatně více). Činím tak z důvodu značné rozlišnosti výpovědí, kde kritérium doby strávené na ulici hraje značnou roli v různorodosti informací poskytnutých klienty.

Popis terénu

Azylový dům se nachází v nepříliš přelidněné lokaci. V okolí azylového domu se nenachází místa, kde by se lidé bez domova shromažďovali ve velkém nebo kde by bylo příliš mnoho možností ilegálních aktivit či žebrání. V bezprostřední blízkosti není ani mnoho levných podniků, ve kterých by lidé bez domova mohli najít útočiště. Obecně se dá říct, že okolí azylového domu je velmi klidné, což se i odráží na chování jedinců. Z mého dosavadního pozorování jsou návštěvníci azylového domu nejčastěji ve věku 40-50 let, mnoho z nich s určitými fyzickými obtížemi (kulhání, chození o berli a jiné). Azylový dům, podle vedoucího pracovníka, průměrně přijímá necelých 100 návštěvníků ročně. Jedná se tedy o zařízení s méně návštěvníky. Mnoho z nich je často vidět venku s cigaretou v ruce. S okolními kolemjdoucími však konverzace nenavazují. Občas se jedinci přesouvají do blízkého parku, kde nadále odpočívají.

Samotná budova azylového domu je bývalá fara s jednou polovinou zasahující do stále fungujícího hřbitova. První hlavní vchod je přes recepci, kde se klienti azylového domu musí nahlásit a vyzvednout si klíče. První patro se skládá z kanceláří sociálních pracovníků, denního centra (místo pro výdej jídel) a kuchyně se skladem. V druhém patře se pak nachází kuchyňka a prádelna (používána za dozoru dozorujícího pracovníka na recepci) pro klienty a pokoje, které bývají po 2 až 3 lidech. Ve 3. patře se pak nachází už pouze hlavní kancelář vedoucího pracovníka - ředitele azylového domu a zbytek pokojů.

Je nezbytné zmínit, že azylový dům je zároveň nízkoprahovým denním centrem (dále NDC) pro lidi bez domova. Tato skutečnost znamená, že během dne azylový dům navštěvují lidé bez domova, kteří se zde mohou vysprchovat, občerstvit a získat nějaké čisté oblečení. Mísí se tu proto 2 odlišné skupiny lidí bez přístřeší. Návštěvníci NDC tak mohou přijít neohlášením v dané časy. Zároveň nespádají pod azylový dům, tudíž nejsou vázáni stejnými pravidly a povinnostmi jako klienti azylového domu. Z výpovědi denních pracovníků na recepci jsem byl informován, že čas od času návštěvníci NDC vyvolávají konflikt a jsou méně zvladatelní. Nicméně situaci zpravidla zvládnou bez přítomnosti policie. Informant se se mnou dal do řeči „*Vy tu ale na ty denní nejste ne? (odpověděl jsem, že ne) No to je dobře, to byste opravdu nechtěl. Občas tady na vás přes to okýnko někdo řve, že vás chce zabít a tak, je to šílený.*“ Tento střet mezi 2 odlišnými skupinami lidí bez domova nabízí velmi zajímavé srovnání mezi 2 životními zkušenostmi těchto skupin.

Přítomnost dluhů

V oblasti dluhů se výzkum zaměřuje na dluhy z předešlého bytí na ulici/bez domova. Zde záleží často na tom, kdy se jedinec dostává na ulici. Respondenti, kteří se dostávají do azylového domu s časem stráveným na ulici méně než 6 měsíců zpravidla dluhy nemají. Respondenti dlouhodobě přetrvávající na ulici zpravidla dluhy mají skrze nabalující se efekt a neschopnost splácet. Dluhy tak představují největší překážku v dalším pokračování jedince na jeho trase.

Respondent: *Err ne nejsem zadluženej zaplat'pánbůh nemám žádný dluhy, tak jako všichni tady (smích) kromě VZP. Dopravního podniku, a. Jo, ale takhle nemám, že půjčky nějaký z banky, nebo mám exekuci to jako jo, to mám, ale zase já nic nemám, takže já jim dám všechno, ale nemám nic no tak jako. No co máte-? Nic.*

Respondenti s kratší dobou na ulici jsou tedy bez dlužní. Oba respondenti s kratší dobou strávenou na ulici tak vyhledali pomoc azylového domu/armády spásy, kde bylo upřednostněno jejich místo v pořadí. Dluhy jsou pak faktorem, který se zohledňuje při vybírání klientů azylového domu. Lidé s velkými dluhy se mohou zdát jako méně napravitelný s nízkým potencionálem na návrat do společnosti.

Je ale nezbytné poukázat na fakt, že mnohdy dlužní klienti téměř nemají šanci na vyřešení dluhů, které se neustále kupí a za předpokladu stálého finančního příjmu z výsledné částky neušetří téměř nic. Jak respondent uvádí „*tak jako všichni tady kromě VZP. Dopravního podniku, a. Jo*“, dluhy u institucí jsou téměř pravidlem u každého klienta azylového domu. První, co se respondentům vybavilo při dluzích pak byly exekuce a jiné nestátní instituce. Státní instituce pak berou spíše s humorem. Nicméně to nic nemění na tom, že ty se nadále zvyšují stejnou měrou a nedávají jedincům příliš možností nato jak se svou finanční situací nakládat.

Ilegální činnost

V oblasti ilegální činnosti se respondenti znovu dělili na dvě skupiny. Ti s dobou strávenou na ulici kratší než 6 měsíců zpravidla nezískávali finanční prostředky ilegální činností. Naopak ti s více stráveným časem se zdráhali odpovědi a mnohdy se zdrželi detailů.

Respondent: *Žiju roky s téma recidivistama a zloději a všelijaký ty podvody a takhle. A já jsem byl vždycky proti tomu prostě já jsem hledač jako já byl. Jak jsem byl venku, tak já vždycky něco. Ale já třeba měl hlad, tak já chodil po celý Praze. Dokud jsem nenašel nějaký jídlo, třeba jsem přišel před žabku a jsem tam čekal, než třeba někdo něco nechá ... ale já jsem nikdy jsem nekradl, jen možná ze začátku, jako třeba jsem čorknul nějakou já nevím sekanou. Jo ale maličkosti jako hlouposti takový, jakože třeba máslo tatrunku*

Respondenti tak vykazovali jakési osvojení návyků obživy a obstarávání základních potřeb s životem na ulici. Skrze vlastní aktérství se adaptovali podmínkám, kterým byli vystaveni. Klienti v krátkodobém bezdomovectví nicméně neměli příliš příležitostí tyto návyky osvojit. Vyhledání azylového domu tak znamenalo eliminaci potenciální ilegální aktivity, i kdyby se jednalo o zmíněné drobné krádeže.

Veškeré dávky obdržené státem zde představují záchranou síť pro lidi v náročné životní situaci. Hmotná nouze, (invalidní) důchod nemusí jedinec obdržet pouze v azylovém domě. Nicméně, že azylový dům nabízí další potřebné poradenství napojené na klientovo sociální pozadí. Tato záchytná síť tak zde snižuje počet lidí na ulici a motivuje více jedinců odbornou pomoc a sociální zázemí vyhledat. Lidé s předešlou historií s životem na ulici nemají potřeba nadále se podílet na ilegální činnosti, kterou nejčastěji uváděli jako právě zmíněné drobné krádeže. Klienti se stávají aktivními aktéry v problematice řešení náročné životní situace. Navzdory výskytu pracovní neschopnosti zároveň uvádějí, že s časem, když jim to zdraví dovolí, si práci/brigádu najít chtějí. Do té doby příspěvky poskytnuté státem zamezují dosažení absolutní chudoby, kde by klient nedosáhl na uspokojení základních životních potřeb.

Obstarávání finančních prostředků

Obstarávání finančních prostředků klientů azylového domu se na první pohled nezdá být příliš zásadní. Musíme ale zvážit fakt, že klienti azylového domu jsou aktivně motivováni k hledání práce a upuštění od starých návyků osvojených na ulici. Bez aktivního příjmu peněz je klient, za předpokladu absolutní chudoby, neschopen splatit své závazky vůči azylovému domu.

Při zjišťování finančních návyků jsem v rozhovoru postupoval skrze následující otázky:

Jste zadlužený? (pokud ano, kde máte dluhy?)

Jak si obstaráváte finanční prostředky/vyděláváte peníze?

Máte bankovní účet/nosíte u sebe hotovost?

(Pouze pokud to nebylo řečeno dříve) Vydělával jste si někdy peníze pomocí ilegální činnosti?

Všichni respondenti uvedli, že kvůli současné nemoci/neschopnosti nejsou momentálně schopni vykonávat stabilní zaměstnání. 3 respondenti uvedli, že zdrojem finančního příjmu pro ně představuje důchod, pro zbývající 2 pak hmotná nouze. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním minimu uvádí *“Pro účely posuzování stavu hmotné nouze se příjmy a sociální a majetkové poměry osoby, která žádá o dávku, posuzují společně s příjmy a sociálními a majetkovými poměry dalších osob. Okruh těchto společně posuzovaných osob se posuzuje podle zákona o životním a existenčním minimu”* Hmotná nouze, nebo zmíněný (invalidní) důchod u klientů pokrývá náklady spojené s bydlením a stravou. S pracovní neschopností se ale pojí tlak vyvíjený úřadem práce na následné hledání práce. Hledání práci má pak zajistit částečné osamostatnění a přípravu na život po uplynutí 1roční lhůty v azylovém domě.

Respondent: *Ted' marodím, já marodím do devátého května a marodím. Já vám to řeknu. Takhle, neoficiálně marodím od listopadu, oficiálně kvůli úřadům, že musím přinést na úřad práce nějaký papír, že marodím kvůli tomu, aby mě neposlali do práce.*

Sociální pracovnice: *Pokud je na hmotné nouzi ten člověk, to znamená, že nemá žádný majetek ani auto, ani napsanou nemovitost nemá žádný příjem, je v evidenci na úřadu práce, to je podmínka, tak potom úřad práce platí vlastně to ubytování. celou částku...*

Důležité je zdůraznit roli azylového domu zde, který poskytuje úlevu a ochranu od tohoto tlaku. Sociální pomoc zde spočívá v pomoci klientovi s jeho povinnostmi, které musí plnit, aby na peněžní částku obdržel.

Od informantů a období pozorovaném na recepci mohu potvrdit, že mnoho klientů pouze čeká na příspěvky od státu a aktivní hledání práce pro ně mnohdy nepředstavuje prioritu.

Respondent: *Tady je spousta lidí nejenom tady, ale i na tý armádě spásy, který čekaj takzvaně na tu složenku až dostanou příspěvek od toho státu. A nedělají nic. A radši se jenom válej, ale jsou některý lidi, který si jdou sehnat nějakou brigádu jo? a když bych to vzal procentuálně tak nějak 70% se jenom chce válet jo a jenom 30% si chce sehnat nějakou brigáda třeba zametání ulic jo.*

Informant: *No jen se na ně koukněte, já si osobně myslím, že jsem lepší. Většina z nich se tady stejně jen fláká a čeká na ty dávky. (klient poukazuje na dalšího klienta vycházejícího ven z recepcí) Nic celej den stejně nedělaj, já tady makám čtyřadvacítky.*

Mnoho klientů má ale naopak stabilní příjem a další je k tomu vedena aktivní spoluprací se sociálními pracovníky. Spolupráce se sociálními pracovníky není pouze motivace klientů, je to především analýza silných a slabých stránek klienta v přípravě na budoucí povolání a osamostatnění. S tím se velmi často pojí udání cílů, ke kterým by měl klient směřovat. Pokroky, kterých klient dosahuje, se sleduje na povinných pravidelných konzultacích. Cíle v podobě zařízení administrativních záležitostí a zajištění stabilního příjmu se mohou zdát jako krátkodobé, mají však klienta aktivně připravovat k osamostatnění po opuštění azylového domu.

Druhá část respondentů jsou pak ti pobírající důchod, pro které aktivní vyhledávání pracovního závazku není bezprostřední. Jedná se o jedince s krátkým časovým úsekem stráveným na ulici. Navzdory větší části života, kterou strávili se stabilním bydlením a prací, jsou stále motivováni k osamostatnění v budoucí trajektorii. Jedná se například o pomoc při zprostředkování práce a orientace v procesu získání a zařízení sociálního bytu. Nicméně jejich příjem je stabilní a hrozba absolutní chudoby se u nich nevyskytuje.

Respondent: *Jo jo, protože tam vypršela smlouva (respondent se odkazoval na předchozí pobyt v Armádě Spásy) a tak jsem šel sem a teď čekám, jak si určitě pak poslechnu čekám na byt, už ho mám, už jsem tam byl, v tom bytě se podívat, čekám na*

smlouvu.

Vesměs se zdá být podpora od státu hlavním příjmem finančních zdrojů pro klienty azylového domu. Přihlášení na úřadu práce zajišťuje nárok na tyto příspěvky, nicméně klienti často nevykazují příliš velkou ambici na vyhledání stabilního pracovního poměru na obstarání finančních prostředků. Zároveň je velmi těžké trasovat jakékoliv předpokládaný pokrok v dosažení stabilního příjmu, jsou-li okolnosti stanoveny tak, že klient musí být na úřadu práce pouze přihlášen, aby na finanční pomoc dosáhl.

Při zkoumání otázky obstarávání finančních prostředků jsem stanovil, že všichni klienti azylového domu pobírají nějaké příspěvky ať už se jedná o důchod, invalidní důchod, či hmotnou nouzi. Zároveň klientům splňujícím určité podmínky úřad práce platí celé ubytování v azylovém domu. Záchytné procesy sociálních a státních institucí tak zamezují nejextrémnější formě chudoby. Klienti se tak stále nacházejí v chudobě, nicméně jim prozatím nehrozí absolutní chudoba. To klientům poskytuje dočasnou ochranu před chudobou. Na druhou stranu bez získání práce, která pouze nepokryje náklady na bydlení a stravu, klient nemá příliš vysokou šanci na finanční přilepšení. I po ušetření určité sumy peněz po zaplacení stravy a základních potřeb klienti nejčastěji sahají po cigaretách a alkoholu v rozumné míře.

Způsob držení finančních prostředků

Co se týče držení hotovosti respondenti souhlasně vyjádřili nedůvěru k institucím společně se strachem, že o jakékoliv finančních prostředky by okamžitě přišly. Zde je zřejmé, že hrozba ve formě dluhů a jejich nuceného splácení zamezuje klientům mít finanční instrumenty.

Respondent: *Nemůžete.. všechno jenom o financích, všechno, jenom o hotovejch penězích určitě jo.*

Respondent: *To (finanční hotovost) já nemůžu nemít, protože to bych neměl vůbec nic*

Žádný z respondentů nevládní bankovní účet. U dlužných respondentů vychází rozhodnutí z rizika odebrání veškerých finančních prostředků na splacení nakupených dluhů. K osvojování zdravých finančních návyků patří i bankovní účet. Bez bankovního účtu je klient na ulici vystaven riziku krádeže. Nicméně systém, jakými jsou vymáhány dluhy nedovoluje klientům se o finanční prostředky řádně starat a uschovat je.

Nakládání s finančními prostředky

V této části výzkumu analyzují převážně jak jednotliví respondenti zacházejí s finančními prostředky nehledě na jejich původ. Cílem je zjistit, jaké návyky v oblasti finančních rozhodnutí klienti azylového domu osvojují. Otázky zaměřené na nakládání s finančními prostředky jsou následující:

Co si za vydělané/získané peníze kupujete?

- Které z těchto věcí jsou pro vás prioritní?
- Od čeho jste schopni upustit

Dáváte si určitou sumu peněz stranou?

- Kolik % výdělku to většinou je
- Na co konkrétně si dáváte peníze stranou?

V oblasti jakéhokoliv finančního manévrování si jsou vědomi svých výdajů a příjmů. Pracují tak s velmi úzkými rozpočty, což se odráží v jejich výpovědích.

Respondent: *No, ošacení nějaký přilepšení na stravě. Samozřejmě, že si koupím občas i alkohol to tady řeknu před paní šéfovou.*

Respondent: *... platím si obědy k vám, prostě zaplatím obědy, no a ten zbytek, co mi zbyde, to je málo to jakože venku občas si dám nějaký pivo, nebo spíš jako takový kafe. Prášek na praní, hygiena. Jo to všechno si kupujete sami.*

S cenami v azylovém domě za hlavní jídlo 40 Kč a za polévku 5 Kč si někteří platí obědy. 5 ze 6 respondentů uvedlo, že za zbylé peníze si přilepší v podobě cigaret, nebo lepšího jídla v restauraci. Respondenti obecně nekladli příliš velký důraz na alkohol.

Rozhodně nelze říci, že vybraný vzorek respondentů by tíhl k nadměrné konzumaci alkoholu. Konkrétní respondenti tak vybočují společenskému stigmatu v mnoha ohledech.

Vzhledem k tomu, že respondenti nepracují, si tak nemohou nadále dělat jakékoliv finanční rezervy, které by jim po odchodu z azylového domu ulehčily v další trajektorii bezdomovectví.

Respondent: *To víte, já vám já vám řeknu rovnou, jak to dopadne. Rozdělte si třeba v 70 korun na každý den celý týden. Pondělí 70 korun, úterý 70 korun středu 70 korun čtvrtek a pátek si řeknete s*ru nato, vezmete prachy a půdete na pivo? A sobota neděle nemáte nic.*

Často se opakující se vzorec je podrobné rozdělování finančního příspěvků. Klienti často vykazují známky finančního plánování, které však nenabývá dlouhodobého charakteru. Navzdory téměř žádným prostředkům si jsou stále vědomi, že s penězi musí určitým způsobem hospodařit. Pokud klient azylového domu nepracuje a pouze pobírá dávky není schopen finanční prostředky šetřit. Pouze jediný klient pobírající důchod měl šanci a aktivně uchovává část obdržených peněz.

Respondent: *Ale a šetřím na zařízení toho bytu jo, protože něco něco mi dá tady paní P mi něco zařídí, protože mají nějakou banku nábytkovou, ale musíš si tam něco dokoupit, takže si šetřím z toho důchodu si odkládám nějaký peníze.*

Respondent strávil na ulici méně než půl roku a má tak vysoký potenciál na získání sociálního bytu a nadále pokračovat v procesu reintegrace do společnosti. Respondent celý život pracoval a důchod tedy přesahuje většinu dávek, které ostatní klienti pobírají. Je tedy zřejmé, že s dostatečným stabilním příjmem je klient azylového domu schopný s prostředky zacházet a plánovat.

V rámci výzkumu jsem se také střetl s informantem, který se ustavičně snažil zbavit identity člověka bez domova.

Informant: *hezkej řetěz co? Nojo... To je celý zlato. Hm... kolik si myslíš, že mě to stálo? Na otázku jsem odpověděl odhadem 20 tisíc. No 40 tisíc no, to tady nikdo takhle nemá. Načež jsem se informanta zeptal, zda-li se o tak drahý šperk nebojí. No to víš že ne, to jen ať mi to někdo zkusí vzít..*

Azylový dům

Část otázek byla věnována i přímo azylovému jako sociální instituci přinášející úlevu od náročné životní situace. Cílem bylo otázek bylo zjistit, zda respondent cítí pozitivní změnu vyvolanou pobytem v azylovém domě. Tento okruh připojuji ke zkoumání finančních návyků, aby bylo zjištěno, zdali jsou si sami klienti vědomi výhod azylového domu nejen v podobě střechy nad hlavou a teplé vody. Konkrétně tedy pomoci od sociálních pracovníků. Na úkor svobody, kterou měl jedinec na ulici, je klient motivován k urovnání osobních záležitostí a k dodržování pravidel azylového domu (viz. pravidelné konzultace o stavu a ambicích jedince). Otázky zaměřené na azylový dům jsou následující:

- Jaké rozdíly pociťujete v azylovém domě oproti životě na ulici?
- Dává vám azylový dům pocit možnosti návratu do normálního života, nebo o to nestojíte?
- (Pokud ne) Co Vám azylový dům přináší
- (Pokud ano) Pomohl vám v tom pobyt v azylovém domě?

Rozdíly oproti životě na ulici

Respondent: *Já si nemyslím, že mi výrazně pomohli. Pomohli mi v tom, že jsem měl střechu nad hlavou, že jsem se mohl někde vykoupat, něco uvařit. Ale výchovně určitě ne, protože je mi 70, tak už mě nikdo nepředělá, že jo?*

Respondent: *Ano ano, faktem je to smutné. Já jsem tady krátce, já jsem tady týden pane jo, tady jsou lidi půl roku – rok, jak jsem slyšel, já jsem tady týden, vyřeším si svůj zdravotní stav a mám takovej restart.*

Respondent: *ale i když skutečně máš problém? Dojít za tou sociální nebo máš větší*

problém jako já teďkon z tý měsíční rehabilitace jsem byl za paní sociální Vedoucí. Nikdy jsem neslyšel, nemám, neumím, nedám nikdy. Takže takovýhle zařízení vám můžu říct? Nechci nikoho vyvyšovat. Neznám to dobře, tohle je můj první azylák po 20 letech nebo po 40, co pětatřiceti, co jsem na ulici.

Opět se zde opakuje vzorec z předchozího zkoumání. Pro klienty, kteří jsou na ulici po krátký časový interval, či skoro vůbec, azylový dům znamená pouze přechodné období. V jejich případě pomoc sociálních pracovníků představuje převážně zprostředkování a ulehčení procesu s návratem zpět do společnosti. Tito klienti představují skupinu ohroženou bezdomovectvím, nicméně nevyžadují příliš motivace třetí strany.

Na druhé straně jsou lidé, kteří poměrně velkou část života strávili na ulici. Ti si sice váží příležitosti nabízené azylovým domem, nicméně hlavní přínos pro ně zůstává dočasné stabilní bydlení a výhody s tím spojené. Mnozí klienti pak konstatovali, že další trajektorií se pak stává další azylový dům nebo jiné sociální zachytné síť. Ze situace, ve které se nachází, mnohdy nevidí jiné řešení.

Mnoho klientů azylového domu vyjadřuje vděčnost za možnost ubytování v azylovém domě. Konstatují ale mnohdy zdlouhavé procesy přijetí a zvážení přihlášky do azylového domu.

To je to je to je to je další stránka věci, že kapacitně kapacitně ano, já jsem si podal, já jsem si podal spoustu žádostí, protože nelze. No a ale všude 2 -4 měsíce se čeká, to znamená ta kapacita, i když lidi teoreticky by na sobě chtěli pracovat, tak nemají tu šanci tenhleten stát jim nevytváří ty podmínky a má čekat například 2 3 4 měsíce. No tak už to prostě vzdá

No a vy, když přijdete z ulice, tak tam jste zvyklej jinak. Na recepci a že si chcete napsat žádost na bydlení a paní na recepci vám řekne, že budete čekat 5 měsíců. Já jsem přišel dobrý den, chtěl bych si napsat žádost. Poslali mě z letiště ten Adam s tou Veronikou. Jak tam jsou terénní pracovníci Pracujou pro k srdci klíč. Chtěl bych si napsat žádost jako bydlení, no dobře, to můžete, ale víte to že budete čekat tak 5 měsíců, tak půl roku.

Navzdory motivaci jednotlivců o přilepšení se zde objevuje stejný problém zmíněný výše. Nedostatečné kapacity azylových domů často potencionální klienty odradí už při prvním kroku v trajektorii k návratu do společnosti. Lidé bez přístřeší jsou demotivováni pomocí v nedohlednu. Z života na ulici jsou zpravidla zvyklí na dynamický život, čekací doba v podobě několika měsíců tak může znamenat, že za čekací dobu již klient nemusí mít zájem o nápravu. Z výpovědí vyplývá, že výběr klientů pro další obsazení místa v azylovém domě se odvíjí z charakteristik jedince. Lidé bez domova s nízkým potenciálem jsou odsouzeni k dlouhému čekání v pořadníku. Především je zde problém vysoké koncentrace lidí bez domova v oblasti Prahy. Čímž se výběrové řízení pro každého kandidáta pro azylový dům důkladně přezkoumává. Praha je výskytem lidí bez domova vytížená a nemá tak možnosti a vytvářet nová místa pro lidi bez domova.

Sociální pracovník: *Určitě se zohledňuje původ klienta. Je to stejný jako s těma školka v současné době (směje se), pokud nejste z okolí Prahy tak nemáte až tak velkou šanci se sem dostat jako někdo, kdo se zde například narodil a nějakou dobu pobýval. No a*

pak dál se zohledňuje, jestli ten člověk někdy pracoval a jestli má potenciál na tu jako nápravu.

Pro člověka bez přístřeší tak vzniká další komplikace. Jakmile se rozhodne vystoupit z úplného sociálního vyloučení, je vystaven dlouhému procesu čekání na ubytování. Do té doby neexistuje záruka toho, že potencionální klient neztratí vůli a přesvědčení o potencionální nápravu a pomoc sociálních pracovníků.

Naplněné kapacity jsou pak nuceni zavádět opatření v podobě upřednostňování lidí z okolí, kde azylový dům nachází. Obecně tak platí, že největší překážka v ubytování lidí na okraji společnosti jsou pak nedostatečné kapacity a podfinancování zaměstnanci sociálních služeb. Zároveň se zde projevuje jakési upřednostňování na základě potenciálu člověka bez domova. Toto upřednostňování představuje hrozbu v podobě zastínění lidí, kteří to mnohdy potřebují nejvíce.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak se lidé v okolí azylového domu dostávají k finančním prostředkům a nakládají s nimi. Klientům azylového domu bylo položeno mnoho otázek na jejich finanční návyky společně s doplňujícími otázkami ohledně jejich pohledu na azylový dům. Ty měly nastínit roli v klientově trajektorii bezdomovectví oproti životě na ulici a objasnit ambice azylového domu jako takového.

Při provádění rozhovorů a zúčastněném pozorování v okolí azylového domu se mi naskytly 2 přístupy klientů k jejich složité situaci. Jedna skupina se aktivně, ať už s pomocí či bez pomoci sociálních pracovníků, snaží řešit svou situaci a osamostatnit se skrze vyhledávání pracovních příležitostí, osvojování zdravých udržitelných finančních zvyků. Na druhé straně jsou lidé často nemocní a neschopní práce. Tito klienti rezignují na veškerou snahu a náplň dne spočívá sledování televize ve společenské místnosti a kouření cigaret venku s ostatními klienty azylového domu. Těmto klientům však nedostatečné dávky nenechávají žádný prostor na osvojení si nových zdravých návyků, které by nesly

potenciál v podobě finanční nezávislosti a uniknutí chudoby. Dle mého názoru jsou sociální problémy obecně spojené se sociální exkluzí ze strany společnosti a institucí společně s nedostatečným financováním jak pracovníků, tak sociálních institucí řešící otázky chudoby a bezdomovectví. Zároveň po krátkých neformálních rozhovorech se sociálními pracovníky je nutno ocenit jejich přesvědčení a oddanost této nedocenené práci. Mnoho klientů, kteří strávili příliš dlouho na ulici, jednoduše nevidí azylový dům a jeho nabízenou sociální pomoc jako potencionální krok k reintegraci do společnosti. Zakletý kruh dluhů a nedostatečná motivace vede k domnění, že azylový dům je pouze dočasné řešení jejich situace.

Dle mého názoru je motivace azylových domů v osvojení zdravých finančních zvyků dostatečná. Lidé bez stabilního domova vykazují známky uvážlivého nakládání s finančními prostředky. Jsou si zpravidla vědomi své finanční situace, které pro všechny mé respondenty nebyla příliš příznivá, protože představovala převážně důchody a jiné dávky. Přesto vykazují zdravý finanční zacházení s penězi. Vzhledem k náročné situaci mnohých, jakékoliv ušetřené peníze jdou na přilepšení a psychický well-being v podobě cigaret nebo občasné sklenky alkoholu. I ti, kteří nekouří nebo nepijí uvádějí, že z obdržených peněz žádné dlouhodobé finanční rozhodnutí dělat nemohou.

Azylový dům poskytuje mnoho služeb a poradenství, které mají potenciál klienta od kraje společnosti vzdálit. Nicméně azylový dům je i pro ambiciózní jedince pouze dočasným řešením situace, konkrétně 1 rok, a tedy záchytnou sítí. Výše příspěvků ze strany státu je mnohdy nedostatečná a jedince příliš nemotivuje k jinému řešení než se přesunout do jiného azylového domu/ubytovny. Výše příspěvků by se tak měla podle mě patřičně zvýšit, nebo vytvořit lokality pro finančně dostupné a kvalitní bydlení motivující k nápravě a reintegraci jedince do společnosti.

Summary

The aim of this bachelor's thesis was to find out how people around the asylum home were accessing and dealing with funds. Asylum home clients have been asked many questions about their financial habits together with supplementary questions about their view of the asylum home. These were intended to outline the role in the client's trajectory of homelessness as opposed to living on the streets, and to clarify the ambitions of the

asylum home itself.

While conducting interviews and participating observations around the asylum home, I was presented with 2 approaches by clients to their difficult situation. One group is actively, with or without the help of social workers, trying to address its situation and become independent through job search, adopting sound sustainable financial habits. On the other hand, people are often sick and unable to work. These clients resign their best efforts, and the day's content consists of watching TV in the common room and smoking cigarettes outside with the other clients of the sanctuary house. But these clients are left with no room to acquire new healthy habits that carry the potential of financial independence and escaping poverty. In my view, social problems are generally linked to social exclusion by society and institutions, together with inadequate funding for both workers and social institutions addressing the issues of poverty and homelessness. At the same time, after brief informal conversations with social workers, their convictions and commitment to this underappreciated work must be appreciated. Many clients who have spent too long on the streets simply do not see the asylum home and its social assistance offered as a potential step towards reintegration into society. A vicious cycle of debt and lack of motivation leads to the assumption that the asylum home is merely a temporary solution to their situation.

In my opinion, the motivation of asylum homes to adopt sound financial habits is sufficient. People without stable homes show signs of prudent handling of funds. They are generally aware of their financial situation, which was not very favourable to all my respondents, as it was mainly pensions and other benefits. Yet they report sound financial treatment of money. Given the challenging situation of many, any money saved goes to glue and psychic well-being in the form of cigarettes or the occasional glass of alcohol. Even those who do not smoke or drink state that they cannot make any long-term financial decisions out of the money they receive.

The Asylum House provides many services and counselling that have the potential to distance the client from the region of the company. However, even for ambitious individuals, the asylum home is only a temporary solution to the situation, namely 1 year, and thus a catch-all network. The level of contributions from the state is often insufficient and leaves individuals with little incentive to do anything other than move to another asylum home/hostel. The level of contributions should therefore be increased accordingly, I think, or to create localities for affordable, high-quality housing to encourage the

remediation and reintegration of the individual into society.

Použitá literatura

AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ. Index sociálního vyloučení. Agentura pro sociální začleňování [online], 2020 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vylouzeni/.

BOGDAN, Robert a Sari Knopp BIKLEN. Qualitative research for education: an introduction to theory and methods. 3rd ed. Boston: Allyn and Bacon, c1998. ISBN isbn0-205-27564-8.

EDISON – BROWN, T. "What Causes Homelessness: Homelessness as a Social Problem." Anawim House [online] 18 June 2014 [cit. 3.února 2023] www.anawimhouse.com/what-causes-homelessness-homelessness-as-a-social-problem/.

GIDDENS, A., 1999, Sociologie, Praha, Argo, 80-7203-124-4

GIDDENS, Anthony. Třetí cesta. Praha: Mladá fronta, (1998).

HENDL, J: Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha : Portál, (2005). ISBN 80-7367-040-2

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Třetí vydání. Praha: Portál, (2012). ISBN 978-80-262-0219-6.

HOLPUCH, P. Bezdomovectví jako přístup k životu. Biograf (54). (2011) ISSN 1211-5770.

Hradecká, Vlastimila, Ilja Hradecký. Bezdomovství – extrémní vyloučení. Praha: Naděje, o.s. (1996).

HRADECKÝ, I. Definice a typologie bezdomovství, Naděje. (2007).

Hradecký, Ilja. Konflikt, bezdomovci a veřejný prostor. Profily bezdomovství v České republice. Praha: Naděje, o.s. (2006).

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020 , MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (MPSV), (2013).

Konsensuální konference o bezdomovectví v České republice: sborník z konference : Praha, 26.-27.11.2014. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, (2015). ISBN isbn978-80-7421-094-5.

Lister, R. Poverty - Key concepts. Oxford: Polity. (2004).

MIKESZOVÁ, MARTINA, and MARTIN LUX. “Faktory Úspěšné Reintegrace Bezdomovců a Nástroje Bytové Politiky pro Řešení Bezdomovství v ČR.” Sociologický Časopis / Czech Sociological Review 49, no. 1 (2013): 29–52. <http://www.jstor.org/stable/23535134>.

NEŠPOROVÁ, Olga a Petr HOLPUCH. Populace osob bez domova v České republice: osoby přespávající venku, v noclehárnách, v azylových domech a v obecních ubytovnách. Praha: VÚPSV, (2020). ISBN 978-80-7416-388-3.

NEŠPOROVÁ, Olga, Petr HOLPUCH, Kristýna JANUROVÁ a Věra KUCHAROVÁ. Sčítání osob bez domova v České republice 2019: kategorie bez střechy a vybrané kategorie bez bytu podle typologie ETHOS. Praha: VÚPSV, (2019). ISBN 978-80-7416-351-7.

NORRIS, M., P. SHIELS. „Housing Inequalities in an Enlarged European Union: Patterns, Drivers, Implications.“ Journal of European Social Policy 2007. 17 (1): 65–76.

Norris, M.; Shiels, P. Housing affordability in the republic of Ireland: Is planning part of the problem or part of the solution? Hous. Stud. (2007)

RUBIN, Herbert J. a Irene RUBIN. Qualitative interviewing: the art of hearing data. 3rd ed. Thousand Oaks, Calif.: SAGE, (2012). ISBN 1412978378.

Strauss, Robert. „Alcohol and the Homeless Man.“ Quarterly Journal of Studies on Alcohol“ (1946).

Štěchová, Markéta, Luptáková, Martina, Kopoldová, Bedřiška. Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie. Praha: Kufr, s.r.o (2008).

Townsend, Peter. „Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living.“ Penguin Books, (1979).

VANKIN, J. "Homelessness and Crime in California." Californialocal.com, Local News Statewide CA [online] 2022, californialocal.com/localnews/statewide/ca/article/show/6215-homelessness-crime-california/.

VAŠÁT, P. Na jedné lodi. Globalizace a bezdomovectví v českém městě. Praha: Nakladatelství Academia/ Sociologický ústav AV ČR, (2021) ISBN 978-80-200-3200-3.

Vašát, Petr. „Studium bezdomovectví v USA: Inspirace pro výzkum v ČR.“ Český lid 99 (2012): 129-149

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Kolik žije v ČR bezdomovců? Představil závěry rozsáhlého průzkumu [online]. 2019 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/kolik-zije-v-cr-bezdomovcu-vyzkumny-ustav-prace-a-socialnich-veci-predstavil-zavery-rozsahleho-pruzkumu>

Wildová, Olga. Medicina.cz. Bezdomovců v ČR za pandemie přibývá. Medicina.cz, . (2021). dostupné z: [https://medicina.cz/clanky/13653/34/Bezdomovcu-v-cR-za-pandemie-pribyva/]

Wright, Talmadge. Out of Place. Homeless Mobilizations, Subcities, and Contested

Landscapes. New York: State University of New York.(1997).

YIN, R. Case study research: design and methods. 5. Vyd. ISBN 978-1-4129-6099-1. 2009.

Legislativa

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. 2006. Praha: Sbírka zákonů České republiky, 2006. [online] [cit. 25.07.2023] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108c>

Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů. 2019. Praha: Sbírka zákonů České republiky, 2019. [online] [cit. 20.7.2023] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-110>

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. 2006. Praha: Sbírka zákonů České republiky, 2006. [online] [cit. 17.07.2023] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110?text=110%2F2006>

Zákon č. 505/2006 Sb., o azylových domech. 2006. Praha: Sbírka zákonů České republiky, 2006. [online] [cit. 17.07.2023] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505>

Teze bakalářské práce

Projekt bakalářské / diplomové práce

Jméno a příjmení studujícího: Jiří Voleský

Studijní program: Sociologie – studia současných společností

Předpokládaný název práce: Případová studie azylového domu: bezdomovectví, přístup k finančním prostředkům a nakládání s penězi

Předpokládaný název práce v angličtině: Case study of homeless shelter: homelessness, acces to funds and money management

Klíčová slova: Bezdomovectví, případová studie, finanční prostředky, azylový dům

Klíčová slova v angličtině: homelessness, case study, funds, homeless shelter

Vedoucí práce: Martin Tremčinský

Kód semináře, do kterého se chce studující hlásit (předběžně): BCB

Oblast zájmu:	Nabývání a zacházení s finančními prostředky bezdomovci v okolí azylového domu
Disciplína/Teorie	Antropologie Sociologie sociální skupiny/sociologie nerovnosti a chudoby
Výzkumné otázky:	Jakými způsoby přicházejí bezdomovci k finančním prostředkům? Jaké je finanční chování lidí ve stavu bezdomovectví a v blízkosti azylového domu?
Shromážděná data:	Rozbor nasbíraných rozhovorů s bezdomovci. (Spojení se zúčastněným pozorování, bude-li možnost a benevolence tázaných) Rozhovory budou podoby polostrukturované s předpřipravenými okruhy. Dále naskytne-li se šance, sbírat data v terénu, obecné

	informace a dokumenty o návštěvnících azylového domu Budou-li výpovědi podobné, chtěl bych se pohybovat kolem 5-10 rozhovorů.
Analýza dat:	Konverzační analýza a etnometodologie Diskurzivní analýza. Pomocí následně hledat opakující se vzorce chování/myšlení. Analýza poznámek z terénu a chování ze zúčastněného pozorování.

NÁMĚT PRÁCE

Bezdomovectví je sociální fenomén, se kterým se potýká dlouhodobě většina civilizovaného světa. V mé práci především objasním roli finančního příjmu bezdomovců, zdroje těchto peněz a nakládání s penězi. Od odkrytí vzorců získávání peněz, přes obecný přístup k penězům po nakládání s penězi vymezím a popíšu chování této podskupiny bezdomovců a jejich případnou ambici o reintegraci do společnosti.

S rostoucími sociálními nerovnostmi roste i fenomén bezdomovectví. I když se

v některých veřejných vyjádřeních spekuluje o svobodné volbě mnohých, ve většině případů se lidé bez domova ocitli nedobrovolně. Bezdomovectví velmi často navazuje na náročné a těžce zvladatelné životní situace. Na bezdomovectví se leckdy nahlíží jako na úpadek společnosti, což není tvrzení neopodstatněné, když přijmeme teorii společenské smlouvy.

Na bezdomovce společnost mnohdy nepohlíží jako na člověka rovnocenného, který prošel náročnými životními událostmi ale spíše jako břemeno společnosti. Proto je kritické rozpoznat bezdomovce se snahou o navýšení životní úrovně s ambicí o vzdálení se od kraje společnosti s bezdomovcem s úmyslem opačným. Má práce tak zvýrazňuje tuto podskupinu bezdomovců pohybujících se v oblasti azylového domu jako skupinu odlišnou od bezdomovců přespávajících ve squatech, na ulici, v podchodech. Zvýrazňuji ji především proto, že jedinec musí mít určitý finanční obnos, aby mohl pokrýt náklady spojené s bydlením v azylovém domě a dalšími základními životními potřebami. Moje badání se tak soustředí na způsoby získání takového příjmu, výše příjmu a jeho následné zacházení.

Má práce by mohla, z dosavadních poznatků, pomoci při nahlížení na bezdomovectví jako na sociální problém v oblasti zacházení s finančními prostředky a jejich obstaráváním. Věřím, že výsledek mého výzkumu dopomůže k lepšímu porozumění ekonomického chování lidí bez domova. V moderní společnosti se mnoho lidí domnívá, že jediná důležitá inhibice v bezdomovectví je lenost těchto lidí. Nicméně, budu se opírat o mnoho předchozích prací, výzkumů a literatury ve sféře bezdomovectví a příčin a možných řešení tohoto fenoménu, na které navážu svým výzkumem. S jedinci, jenž mají zkušenosti s obstaráváním finančních prostředků a žitím na ulici.

Svým etnografickým výzkumem budu do hloubky mapovat oblasti, které jsou méně známé. Jedinci se ubírají směrem podnikání drobných brigád bez písemných závazků zajišťující finanční příjem v hotovosti. Získávání peněz se u bezdomovců obecně potýká mnohdy s právními mantinely a morálními zásadami. Jedná se o šedou ekonomiku, kde tato sociální skupina může operovat. Proto by fenomén bezdomovectví a získávání peněz nestandardními a ilegálními způsoby mohl potenciálně rozšířit tento sociální problém o další dimenzi. Hovoříme-li například o vzrůstající kriminalitě spojené s finančním

obnosem bezdomovců. Domnívám tak, že fenomén bezdomovectví je důležitým a komplexním tématem pro sociologii.

VYMEZENÍ BEZDOMOVECTVÍ

Bezdomovec má mnoho definic zejména z důvodu proměny jeho významu. Giddens [1999] vysvětluje proměnu pojmu takto „Před pár desítkami let označovalo slovo bezdomovec ty, kdož obývali laciné ubytovny a žili sami, bez kontaktu s příbuznými. Šlo tedy o samotáře, kteří nemuseli být ve finanční nouzi. Pojem bezdomovec se později přenesl na kategorii osob, které nemají kde spát.“ Dříve se tak pojem bezdomovec dal také vyjádřit jako tulák. V dnešní moderní době má pojem bezdomovec spíše jenom negativní kolokace. Mnozí si představí alkoholem zapáchající existenci tížící ramena společnosti.

V případě bezdomovectví se nemusí vždy jednat o selhání jedince, nýbrž selhání systému/společnosti a její neúspěch v podpoře v nesnázi jedinců. Ukazuje se, že reintegrace bezdomovců v podobě různých sociálních služeb a projektů mnohdy nenabízí reálnou pomoc lidem na ulici, jako spíše nápravu obrazu společnosti. [EDISON-BROWN 2014] Celková nálada bezdomovců se tak ve výsledku příliš nemění. Reintegrace bezdomovců nazpět do společnosti se pak může stát problematickou nezohledňujeme-li postoj samotných lidí, o kterých se vede dialog. Řešení a zaujímání vlídného postoje k různým řešením bezdomovectví se stává mnohdy jakýmsi heslem a mottem politických postav, které si přejí být vnímány s nejlepšími úmysly v srdci.

Lidé bez domova v azylovém domě je specifická podskupinu bezdomovců s významným rozdílem v podobě zázemí v azylovém domě. *Tento rozdíl představuje navýšení životní úrovně jedince se snížením sociální nerovnosti v oblasti bydlení, která je definována jako nerovná distribuce spotřeby bydlení z hlediska kvality a kvantity bydlení.* [Norris, Shiels 2007] Bezdomovci v tomto prostředí tak představují skupinu symbolizující resistenci proti usazenosti na kraji společnosti.

TEORIE BEZDOMOVECTVÍ A AZYLOVÝ DŮM

Hradecký [2007] popisuje jako nejčastější důvody vyhledání azylového domu jako

životní krizové situace s hlavní příčinou ztráty zaměstnání, které slouží k úhradě bydlení. Mezi další příčiny ztráty bydlení jsou z důvodu rozepří v rodině a partnerském životě, exekuce, závislosti a další potíže spojené se zdravotním stavem. Mimo jiné je důležité zmínit, že návštěvníky mohou být bývalí vězni, v jejichž situaci je obecně hledání zaměstnání nanejvýš komplikované. Výsledkem zkoumání jsou v mém případě lidé se zkušeností žít na ulici. Lidé s krátkodobým setrváním na ulici nejsou předmětem zkoumání z důvodu nedostatečné zkušenosti s životem bez domova a s počínáním si na ulici. Zkušeností života na ulici myslím každodenní strasti bezdomovců včetně získávání finančního obnosu, hledání míst na přespaní apod. Předmětem zkoumání jsou naopak lidé s minimální dobou strávenou na ulici 1 roku s úmyslem alespoň částečné reintegrace do společnosti počínaje azylovým domem. Je tedy důležité rozlišit bezdomovce na bezdomovce s krátkou dobou na ulici, na lidi považované za bezdomovce navštěvující azylový dům jakožto přechodné útočiště v náročné životní situaci a dlouhodobé bezdomovce s určitým životním standardem.

Humanitární problém bezdomovectví navzdory všem ukazatelům se zdá být stále nedostatečně adresován a podceňován společností, která nahlíží na tuto sociální skupinu jako na komfortně a dobrovolně usazenou na hranici společnosti a přežívající s jedinou jistotou ve svém životě, a tou je pevně zakotvené rozhodnutí nepracovat. Exkluzí bezdomovců nejen prohlubujeme současné sociální problémy, ale v určitých oblastech vytváříme zcela nové sociálně vyloučené lokality společnosti. Vyloučené lokality společnosti mohou korelovat s navyšováním kriminality právě kvůli přehlížení tohoto problému. Kriminalita, ke které sahají jedinci bez domova s domněnkou, že není jiného způsobu. *Zatímco u osob bez přístřeší je statisticky vyšší pravděpodobnost zatčení než u ostatních lidí – podle studie California Policy Lab jich devětkrát více uvedlo, že v předchozích šesti měsících strávily nejméně jednu noc ve vězení – jsou také mnohem pravděpodobnější oběti trestných činů, zejména násilných trestných činů.* [Vankin 2022] Bezdomovci nejsou pouze pachatelé, ale zároveň oběťmi násilných činů.

ETICKÉ SOUVISLOSTI ZVAŽOVANÉHO PROJEKTU

S realizací mého projektu se jeví zřejmé etické riziko. Účastníci výzkumu jsou lidé

bez domova, kteří mohou a nemusí reagovat příliš vlídně na zásah do jejich soukromí se zásobníkem plným otázek. Celý výzkum se bude řídit etickým kodexem české asociace pro sociální antropologii (CASA). Věřím, že pokora je v tomto výzkumu a vlastně v každém jiném výzkumu o bezdomovectví klíčem nejen k porozumění, nýbrž i k získání důvěry těchto lidí. Do terénu a do kontaktu s těmito lidmi hodlám vstoupit bez jakýchkoliv předsudků a sociálních stigmat vznášejících se kolem nás. Nicméně s dosavadními informacemi se dá říci, že na etické riziko mohu narazit ve chvíli sběru dat v okruhu otázek okolo získání finančních prostředků. Jelikož bezdomovci často pracují mimo jakékoliv dokumenty/smlouvy, je získání finančního obnosu často ošemetné. Od prodávání a užívání drog po určité typy nezmapované ilegální prostituce. Dá se tedy s jistotou říci, že v určitém bodě výzkumu se etickým rizikům vyhnout nelze. Zásadní pro výzkum také budu příliš neprojevovat přehnané emoce, což by mohlo zaskočit či zalarmovat zkoumané. Veškerá nasbíraná data by byla anonymizována, pokud si aktér nebude přát jinak. Anonymizace dat v tomto případě, podle mého názoru, nijak nediskredituje daný výzkum. S veškerými záměry mého výzkumu bych účastníky výzkumu seznámil hned při vstupu do terénu. Při akceptaci na zúčastnění ve výzkumu aktéři poskytnou nahraný souhlas na nahrávací zvukové zařízení obsahující souhlas o anonymitě a možností okamžitého ukončení rozhovoru. Na druhé straně je důležité dodat, že v samotném výzkumu se naskytne mnoho situací s etickými riziky, se kterými se budu muset potýkat.

METODOLOGIE

Ve výzkumu použiji kvalitativní metodologie. Aplikovat budu polostrukturované rozhovory s předpřipravenými a předpokládanými danými okruhy dialogu, přičemž dotazovaný bude mít šanci odbočit a obohatit tak rozhovor, na čemž se pak dále dá stavět. Okruhy rozhovoru se budou odvíjet od výzkumných otázek. V případě vzorku, zkoumaných bych vyzpovídal nejméně 6, vždy ideálně v poměru 50:50 mužů ku ženám. „Mezi sčítanými osobami bez domova výrazně převažují muži – 8 z 10 osob bez střechy přesávajících venku a v noclehárnách jsou právě muži. V azylových domech je podíl žen vyšší, žije v nich 30 % žen, 38 % mužů a 32 % dětí“ (MPSV 2019) Navzdory nepoměru venku „na ulici“ je situace v azylových domech výrazně odlišná, tudíž je cílený poměr 50-50 zkoumaných respondentů je proveditelný. V ideálním poměru žen a mužů se tak můžou výpovědi výrazně lišit.

Ve své práci se pokusím nasbírat co nejvíce možných typů dat. Z dosavadních poznání totiž téma finančního chování bezdomovectví je zkoumané spíše povrchem. Proto ve výsledné analýze se objeví data jak z individuálních rozhovorů, informace o respondentech, poznámky z terénu, ale i potenciální poznatky z focus group, naskytne-li se příležitost. Focus group metoda sběru dat má potenciál náhled na problematiku ve větším měřítku, kde se členové skupiny mohou doplňovat a případně rozporovat a souhlasit v daných tématech.

Po uskutečnění rozhovorů a jejich sepsání budu jednotlivé rozhovory analyzovat pomocí kódů. Určité kódy by mohly odkrýt společné směry odpovědí a chování jedinců. K analýze rozhovorů bych rád připojil poznatky z terénu. Na samotné rozhovory, focus group a poznámky z terénu následně aplikuji konverzační analýzu zkoumající verbální i neverbální chování během společenských interakcí.

Realizace výzkumu by probíhala v Praze. Od začátku svého studia na vysoké škole chodím téměř každý den kolem azylového domu, kde si všímám okolí a obyvatel tohoto azylového domu. Terén v tomto případě tak připadá na tento azylový dům. Zaměstnance/zřizovatele nejprve zkontaktuji a zeptám se na podrobnosti okolo lidí přicházejících do azylového domu. Rozhovory bych mimo jiné rád uskutečnil i se samotnými zaměstnanci, kteří by mi mohli pomoci při popisu a identifikaci obvyklých návštěvníků azylového domu. Informace získané ze strany zaměstnanců by se týkaly sociální a ekonomické situace jedinců a okolností, za jakých se ocitli v azylovém domě. Ty mi následně dopomohou rozklíčovat profil obvyklých příchozích. Samotné rozhovory s bezdomovci bych pak uskutečnil na základě souhlasu se samotnými jednotlivci s největší pravděpodobností v okolí azylového domu. V případě odmítnutí ze strany zaměstnanců či bezdomovců spolupracovat a poskytnout rozhovor bych zvolil jiný azylový dům. Nicméně se domnívám, že azylové domy po Praze se od sebe příliš neliší a neovlivnilo by to tak mé cíle a očekávání od samotného výzkumu.

Naproti provedení rozhovoru v kavárnách či jiných veřejných místech jako je tomu tak v mnoha výzkumných pracích věřím, že se jedná o neobvyklé a nekomfortní místo pro lidi bez domova. Samotný rozhovor by se tak s velkou pravděpodobností odehrál

v azylovém domě nebo v jeho bezprostřední blízkosti, jelikož se domnívám, že se jedná o více přirozené prostředí zkoumaných. Změna lokace rozhovorů by, podle mého, narušila přirozený směr myšlenek a konverzace.

V průběhu výzkumu bude kritické získání důvěry respondentů. Tato důvěra vyústí nejen ve zkvalitnění dat, ale v neovlivněná a nezbarvená data s možností proniknout do terénu. Jednalo by se o terén, kde už lidé bez domova jsou často velmi těžko sledováni a pohybují se ve skupinkách, případně po 1. V terénu by se mi tak dostalo šance přihlížet zmiňovaným aktivitám v podobě zmiňovaných brigád „na černo“, případně jiných aktivit za účelem finančního obnosu.

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1. Jakými způsoby přicházejí bezdomovci k finančním prostředkům?

Cílem této otázky je zjistit, jaké způsoby finančního obnosu jsou nejčastěji praktikovány bezdomovci. Mezi předpokládané považuji menší brigády „na černo“ za hotovost bez písemných dohod z důvodu neustále narůstajících dluhů u institucí, které se stávají nereálnými na splacení. Mezi další časté obnosy pak patří prodej drog, prostituce. Mezi nejznámějšími jsou pak drobné krádeže a žebrání na ulici. V návaznosti na způsoby obnosu se pak následně doptám i na částku, kterou bezdomovci obvykle disponují. Částka, kterou bezdomovci disponují se stává nevyhnutelným aspektem při odkrývání vztahu bezdomovců k penězům a zacházení s nimi.

2. Jaké je finanční chování lidí ve stavu bezdomovectví a v blízkosti azylového domu?

Zde bych se rád dověděl, jaký je obecný vztah lidí bez domova k penězům. Za předpokladu, že peníze jsou hlavní faktor člověka a jeho octnutí se na ulici, je potřeba analyzovat vztah lidí bez domova k penězům. Jak se dotyčný k penězům chová, jaký má přístup ke konceptu peněz, kolik je pro něj dost a kolik málo. To se samozřejmě váže k problematice, za co přesně následně peníze utrácejí. V této části bych se rád dobral i jiných položek než pouze obecně předpokládané komodity jako alkohol nebo cigarety,

případně ilegálních položek. Dále bych se rád dotázal lidí bez domova, zda někteří z nich nějakým způsobem vytváří úspory a případně v jaké podobě. Jako poslední okruh výzkumné otázky je položka největších výdajů a příjmů.

POPIS TERÉNU

Azylový dům se nachází na nepříliš přelidněné lokaci. V okolí azylového domu se nenachází místa, kde by se bezdomovci nijak zvláště shromažďovali. Nikterak se v okolí nenachází příliš přelidněná místa, kde by bylo příliš mnoho možnosti ilegálních aktivit či žebrání. V bezprostřední blízkosti není ani mnoho levnějších podniků, či „pajzlů“. Obecně se dá říci, že okolí azylového domu je velmi klidné, což se i odráží na chování jedinců. Z mého dosavadního pozorování jsou návštěvníci azylového domu častokrát ve věku 40-50 let, mnoho z nich s určitými fyzickými obtížemi (kulhání, chození o berli). Azylový dům průměrně přijímá necelých 100 návštěvníků ročně. Jedná se tedy o menší zařízení s méně návštěvníky. Mnoho z nich je často vidět venku s cigaretou v ruce. Většinou vedou konverzace na různá témata, nikdy ale nenavazují konverzace s okolními, jako je tomu na různých více zalidněných místech. Občas se jedinci přesouvají do blízkého parku, kde nadále odpočívají.

OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Cílem mé práce je upozornit na tuto skupinu lidí bez domova. Obecná stigmatizace společnosti hraje neuvěřitelně důležitou roli v potýkání se se sociálními problémy obecně. Je potřeba rozlišovat bezdomovce a bezdomovce. Je náročné motivovat jedince, kteří strávili na ulici většinu svého života. Na druhou stranu jsou zde lidé bez domova snažící se různými způsoby vymezit a odvrátit od tradičního bezdomovectví směrem k více důstojnému životu. Společnost se dlouho obrací zády k sociálně vyloučeným skupinám a podle mého je tato skupina lidí bez domova důležitým ukazatelem toho, že určité sociálně vyloučené skupiny projevují snahu o potenciální reintegraci zpět do společnosti. Vynaložené prostředky a úsilí ze strany institucí a společnosti by tak mohly vést ke zlepšení nejen životních podmínek těch, co se snaží navrátit do normálního života, ale i minimalizaci určitých sociálních nerovností, kriminality a navýšení obecné životní úrovně. Poukázat na motivaci jedinců vyloučených ze společnosti má motivovat instituce

k zaměření se na přehlíženou problematiku lidí bez domova nejen jako přítěž společnosti a obraz jejího úpadku.

Orientační seznam literatury

Alespoň 10 textů u projektů bakalářských prací, alespoň 15 textů u projektů diplomových prací.

A R E Š , P. 2004. Chudoba v České republice v datech (šetření sociální situace domácností). Dílčí studie o možnostech monitorování chudoby v ČR. Praha: V U P S V .

C V E Ě K , D. 2007. Návrh udržitelného rozvoje sociálních služeb pro bezdomovce: [projekt Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]. ISBN 978-80-247-2348-8

E D I S O N – B R O W N , T. "What Causes Homelessness: Homelessness as a Social Problem." Anawim House [online] 18 June 2014 [cit. 3.února 2023]

www.anawimhouse.com/what-causes-homelessness-homelessness-as-a-social-problem/.

G I D D E N S , A., 1999, Sociologie, Praha, Argo, 80-7203-124-4

H O L P U C H , P. 2011. Bezdomovectví jako přístup k životu. Biograf (54). ISSN 1211-5770

H R A D E C K Ý , I. 2007 Definice a typologie bezdomovství, Naděje,

Kolik žije v ČR bezdomovců? Výzkumný ústav práce a sociálních věcí představil závěry rozsáhlého průzkumu [online]. 2019 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/-/kolik-zije-v-cr-bezdomovcu-vyzkumny-ustav-prace-a-socialnich-veci-predstavil-zavery-rozsahleho-pruzkumu>

M A R E Š , P , R A B U Š I C , L 1996 . : K měření subjektivní chudoby v české společnosti. Sociologický časopis, 32.

N O R R I S , M., P. S H I E L S. „Housing Inequalities in an Enlarged European Union: Patterns, Drivers, Implications.“ Journal of European Social Policy 2007. 17 (1): 65–76.

R O W N T R E E S E E B O H M , B . Poverty: a study of town life. Centennial ed. Bristol: Policy Press, 2000. I S B N 1861342020.

S T A R R , J. 1979. Reflections on participant observation and humanistic sociology. Humanity and society 3:4 286-313

V E Ě R N Í K , J. 2011. Empirický výzkum chudoby v českých zemích ve třech historických obdobích. Data a výzkum I S S N 1802-8152.

- V Á G N E R O V Á, M., C S Ě M Y, L., M A R E K, J. 2013. Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-2209-5
- V Á N Ě, J, K A L V A S, F. : Homelessness: Probes to Excluded environments. 2021 ISBN: 978-80-261-0849-8
- V A N K I N, J. "Homelessness and Crime in California." Californialocal.com, Local News Statewide CA [online] 2022, californialocal.com/localnews/statewide/ca/article/show/6215-homelessness-crime-california/.
- V A Ň K O V Á, M. 2010. Výzkumník lapený: Úvahy k (a)symetrii vztahů mezi výzkumníkem a zkoumaným. Biograf (52-53) ISSN 1211-5770
- V A Š Á T, P. 2021. Na jedné lodi. Globalizace a bezdomovectví v českém městě. Praha: Nakladatelství Academia/ Sociologický ústav AV ČR, ISBN 978-80-200-3200-3
- Y I N, R. 2009. Case study research: design and methods. 5. Vyd. ISBN 978-1-4129-6099-1

Seznam příloh

[uveďte seznam příloh, nejprve napište číslo přílohy, po dvojtečce uveďte její název a do závorek napište, o jaký druh přílohy se jedná - obrázek, tabulka, graf apod., lze také využít šablonu Příloha]

Příloha č. 1: Dotazník

Kolik Vám je let?

Odkud jste?

Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Kdy a jak jste se ocitl na ulici?

Jak dlouho jste přebýval na ulici a jak dlouho jste v azylovém domě?

Jaké rozdíly pocítujete v azylovém domě oproti životě na ulici?

Dává vám azylový dům pocit možnosti návratu do normálního života, nebo o to nestojíte?

- (Pokud ne) Co Vám azylový dům přináší
- (Pokud ano) Pomohl vám v tom pobyt v azylovém domě?

Jste zadlužený? (pokud ano, kde máte dluhy?)

Jak si obstaráváte finanční prostředky/vyděláváte peníze?

Máte bankovní účet/nosíte u sebe hotovost?

(Pouze pokud to nebylo řečeno dříve) Vydělával jste si někdy peníze pomocí ilegální činnosti?

Co si za vydělané peníze kupujete?

- Které z těchto věcí jsou pro vás prioritní?
- Od čeho jste schopen upustit

Dáváte si určitou sumu peněz stranou?

- Kolik % výdělku to většinou je
- Na co konkrétně si dáváte peníze stranou?

Co by se podle Vás mělo změnit, aby to motivovalo více lidí vyhledat pomoc sociálních pracovníků/institucí snažících se pomoc lidem v nouzi?